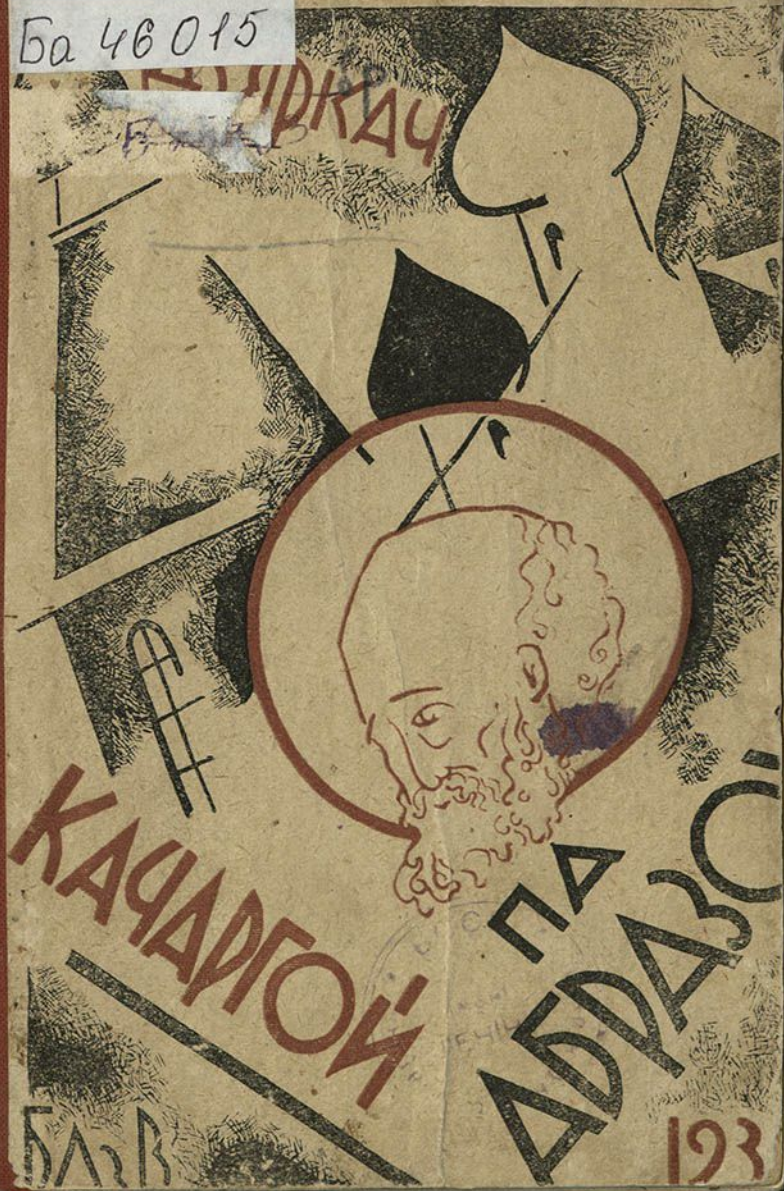

Ба 46015

КАЧАРГОЙ

ПА
АДРАВО

193

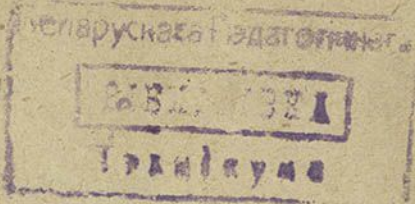
Ба 46 015

957

~~27763.~~

н. дзяркач

19-43

КАЧАРГОЙ ПА АБРАЗОХ

~~47007~~
10559.

Ба 46015

Бел. адзел
1994 г.

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА
МЕНСК — 1930

25.04.2009

Заказ № 233. 8.000 экз. (1³/₄ арк.). Галоўлітбел № 272.

Друкарня Беларускага Дзяржаўнага Выдавецтва.

Відділення рукописів

НАСМІТОВА

Ірландська

НАИЛЕПШЫ СВАТ

З народных жартаў

Чорт задумаў ажаніцца:

Хвост адрэзаў, рогі сьцяў

І за бабай валачыцца

Салапякаю пачаў...

Падлажыў пад боты гумы,

Ўзьдзеў на ногі галіфэ

І ў кішэнь наліў парфумы

Найпахучшае— „фэ-фэ“!

Узяў галяк—адным манерам

З твару скуру зразу—раз!

І такім стаў кавалерам,

Што хоць ў неба на паказ!

Далікатны, мяккі—вата!

Але не!—усё дарма:

Дзе ні сунецца—бяз свата

К бабе доступу няма.

Хоць крывая, хоць сьляпая,

Ладу-складу індыка,

Усёроўна чорта злае,

Што прышоў без ручніка.

На зуслон ня хоча сесьці,

Крыкне-цыкне ля дзяжы;

Жаль пакінуць, горка зьесьці,—
Хоць у проламку бяжы!
Чорт ад злосьці ажно плача,
Праз кішэню рве за хвост:
Трэба свата—ня іначай,
Бо ідзе вялікі пост,
А у посьце, як вядома,
Да кабеты ні на крок,
Бо калом прагоніць з дому
І запрэцца на замок...
Ные чорт... Куды падацца?
Свата добрага знайсьці,
Каб кабеце ўпадабацца
І каншахты завясьці?
Дай бог памяць! Капытамі
Зразу чорт затанцаваў,
Бо прыпомніў, як зубамі
Цыцку ведзьміну жаваў,
Дык яму казалы матка:
„Калі гора набяжыць—
Да ксяндза ідзі, куцятка,
Ён цябе навучыць жыць!
А ня знойдзеш блізка плеха—
Гопа-гопа-гопа-па!..
Ёсьць інакшая прарэха:
Пры, дзіцятка, да папа!..
Калі-ж выпадзе, часамі,
Што к папу—у вір да дна,—
Будзе рабін пад рукамі,—
Гэта троіца адна!

Чорт танцуе і сьмяецца:
Праз якіх дзянэчкі тры
Ў кіпцюры мне пападзецца
Баба, колькі ні дуры!
Да ксяндза! Ён знае ходы!
Бо—бяз жонкі хоць жыве,
Але з бабаю заўсёды
І на сене, і ў траве...
Свата лепшара ня трэба!
Чорт ад радасьці завьў
І, у торбу ўзяўшы хлеба,
Як маланкай пасмаліў!..

БАГАМОЛЬЛЕ

Праўду кажа пагалоска,
Што ў папоўскай павуціне
Наша хатачка і вёска
Бяз жыцьця і сьвету гіне.

Ой, каб ведалі, браткі, вы,
Як да нельгасьці абрыдла
Мне пісаць ужо пра грывы
І пра ўсякія кадзідлы.

Але што-ж рабіць поэце,
Калі ўзяў ён за ахвяру
Дзеркачом служыць у сьвеце
І у кут зьмятаці мару?

Прызнаюся вам—ніколі
Не хадзіў я сам да прошчы,
Бо з маленства чуў даволі,
Як папы рабілі мошчы.

Не на жарты і бяз злосьці,
Гавару—як трэба, стала,
Што яны на гэта косьці
Кралі-бралі, дзе папала.

На кладох ці ля стадолы—
Усёроўна—будзе добра!

Хоць якой сабе жывёлы—
Абы чэрап, ногі, робра!
У мяшку—заместа скуры—
Ўсю трухлявіну манахі
Скруцяць, зьверцяць у фігуры...
І—гатоў: цягні пад пахі!

Людзям выстаўяць салому
У панчохах для прывабы,
І—глядзіш: сьвятому тому
У пяту ўжо плюшчуць бабы!
Дый мужчыны не ад тога—
Як і бабы, ў адну кроплю:
Цягнуць ў цэркву для сьвятога
Кужаль, зрэб'е і каноплю.

Ў ліхтары наставяць сьвечак
І загрузаюць ў падлогу,
Як маркач сярод авечак
З маркачом у перамогу.

А на хвэст—дальбог умора
(З Новагрудчыны узятая)—
Цэркаў проста, як абора:
Оўцы, куры, парасяты.

Лезуць ў самую бажніцу,
Лычам поруцца ў дзяругу,
Рвуць зубамі за спадніцу,
Хоць бяры у рукі пугу!

Поп на гэта не зважае
І, здаволены да сьмерці,
Цераз шчолку паглядае:
„Будзе чым кішку наперці!“

Дзяк таксама ня увалак:
Ў думках пхне у торбу-ляпу
То сьвіняціны кавалак,
То авечую ахлапу.

Добра гэтак і маліцца:
Горла ёсьць за што падраці,
Бо за гэта „да сьвяціцца“
Ён паўгода будзе жраці..

Але глянем, што ў падзяку
Бог пашле—і то часамі—
Селяніну-небараку:
Толькі бульбу „з мундзярам!“

Дык скажэце-ж—на хваробу
Слухаць мне паповы казкі,
Каб яны маю вантробу
Аб'ядалі з „божай ласкі?“

Годзі ім сядзець на карку!
Я свайму дзіцяці лепей
Дам якую-небудзь скварку,
Чым трымаць на поснай рэпе!

ПОП І ЧОРТ

Пераклад

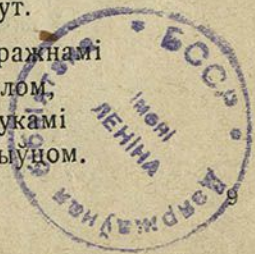
Ў цэркві, неясьці пад сьвята,
Перад люднай грамадой
Меў звычайную прамову
Поп у рызе залатой.

Босы, голы і галодны
Быў і Янка і Пятрук,
Ў гузакох былі іх рукі—
Поп быў гладкі, як япрук.

„Браццы“! Ён хлусіў народу:
„Вы прычыце панам,
Наракаеце на бога,
Што жывецца кепска вам.

Памятайце, што за гэта,
Як надыйдзе страшны суд,
Ў пекла самае пацягнуць
Чэрці вас дзеля пакут.

Будуць вас пароць ражнамі
Перыць цэпам ці калом,
Або скуру драць крукамі
І ў смале варыць жыўцом.

Трэба кінуць паняверку
І пагарду сваю збыць,
Калі хочаце ня пекла,
Але раю заслужыць“.

Каля цэркві, як-бы цудам,
Чорт ішоў у гэты час
І пачуў папову мову
На сярэдзіне якраз.

З паўгадзіны, а мо' й болей
Пад ваконцам ён стаяў
І усе паповы словы
На хвасьце сваім зматаў.

Павалілі з цэркві людзі,
Ім у сьлед выходзіць поп.
Чорт, як воўк, бліснуў вачыма
І папа за грыву—цоп!

„Стой, папіла тоўстапузы!
Што пра нас ты ў цэркві лгаў?
І якія гэта штукі
Ты пра пекла маляваў?

Чортам ты хацеў спалохаць,
Або пеклам—вось дурны,
Што ім гэта, калі пекла
У жыцьці цярпяць яны“.

Поп у лукаткі зьбіраўся
Лататы ад чорта даць,
Але той, як смоўж, трымаўся,
І папу—ні даць, ні ўзяць!

Падгавяючы каленам,
Чорт завёў яго ў завод,
Дзе нявольнік капіталу
Ў цяжкай працы ліў свой пот.

У папа аж дух запёрла!
Носам чмыхае, як конь,
А вакол грымяць калёсы
І у твар пячэ агонь.

І куды ні кінеш вокам—
Дым і чад стаіць кругом:
Сталь шыпіць, лятаюць іскры
І гудзе, гудзе, як гром!

Поп пачаў ужо прасіцца:
— Адпусьці мяне, чарток!
— Пачакай—яшчэ да пекла
Я цябе не давалак!

І, за карк яго схапіўшы,
Крукам чорт у неба ўзмыў
І ў новую майстэрню
Тоўстапузага спусьціў.

Тут было ўжо горш, як ў пекле:
У катле кіпеў чыгун,
Печы зьзялі, як маланка,
І у бубен біў пярун.

Раптам стала языкамі
Ўверх кідаць чыгунны вар...
Уцячы хацелі людзі,
Рукавом закрыўшы твар.

Але ўжо ня мелі рады:
Сьмерць іх тут спасьцерагла,
І згарэўшыя ляжалі,
Як снапы, каля катла!
Поп затросься, як асіна,
Свае лахі падабраў
І хутчэй за тога зайца
Лататы дахаты даў!

ПАНОВАМУ

Пажанілі ў „Загсе“ Янку

І Марылю без папа,

І назаўтра Янку зранку

Лаяў бацька ля тарпа:

„Ты ня слухаў, сынку, таты,

Збрыдзіў старага, як хам,

Выбірайся з мае хаты,

Я нічога вам ня дам.

Хай у сэрцы лопнуць жылы,

Бо мы з маткай бралі шлюб,

У папілы, у Вавілы,

Дзяк сьпяваў нам ў дваццаць губ!

А цяпер, як каля плоту,

Проста брыдка і глядзець,

Нешта скажа абармоту

І у клець ужо вядзець!“

Янка слухаў—не злаваўся,

Хоць круціў-вярцеў цапом,

Бо ў чырвоных ён спазнаўся

І з законам і з пяром.

Не палез ён з бацькай біцца,

Ня пусьціў у ход кулак—

Не хацеў сарамаціца,
А зрабіў ён, чуйце, як:
Ўзяў паперу. Шасьць—заява
Ў два-тры словы і капут:
„Абарону свайго права
Аддаю ў Народны Суд“.
Цераз месяц-два—гатова:
Суд дзяліў іх папалам:
Бык—табе, яму—карова,
Тут—япрук, цялуха—там.
Бяз крыві, без пагалоскі:
Ты—сюды, а ты—туды...
Эх, каб гэтак усе вёскі
Без разбою, бяз брыды
Шлях жыцьця вялі нанова!
Стаў-бы крэпнуць новы лад.
Вось што мне прышло да слова,
Мой вясковы сябра-брат!

СВАТАВА АБОРА

Ой, як цяжка дачакацца,
Покуль бабы і мужчыны,
Змогуць розуму набрацца
І ня слухаць чартаўшчыны!
Бо у вёсцы ад знахарак
Ні пралазу, ні праходу,
Хоць бяры усіх за карак,
І прудзі ля млына воду!

Далібог—часамі веры
Мне ня даў-бы той і гэты,
Што да ўсякае халеры
Людзі едуць ў дзэве карэты...

Але тут, як на далоні—
Ці ты проста, ці ты крыва—
Глянй на бацькаўскія гоні:
Ўсё да кропелькі праўдзіва!

Распачну вам па парадку—
Мо' крыху ня надта плаўна—
Пра вясковую „нарадку“,
Што мне здарылась нядаўна...
На вясельлі у Рыгора,
Калі йшоў ён цераз сені,

Ад старых лапцей абора
Неяк выпала з кішэні...
(Хай другі сьмяецца ў жменю,
А па мне—чаго дзівіцца?
Ён абору ўзяў ў кішэню,
Каб ад дружак бараніцца,
Калі тыя грамадою,
Як на свата, на Рыгора
Стануць сыпаць збажыною—
Вось на што была абора!)

Заўтра зранку маці ўстала
І, угледзеўшы абору,
Як асіна задрыжала
І нагамі—брык! угору.

Посьле гвалт, як на пажары,
Падняла з усіх лапатак:
„Ой, ратуйце! мусіць чары
Нехта кінуў наастатак!“

Пазьяталіся шаптухі
Груганамі з цэлай вёскі
І залопалі—псяюхі!
Языкамі аб падноскі.

„Чары! чары, ня іначай!
Ой ты, ведзьма-чараўніца!
Не адзін дзянёк праплача
Малады і маладзіца!“

Ўсьлед за бабамі мужчыны
Барадой затрэсьлі ўгору:
„Праўда! праўда! Бяз прычыны
Ня падкінулі-б абору!

Прынясло-ж сюды паскуду!
Малады за маладою,
Як пачулі, з перапуду
Бразь аб землю галавою!

Чым пазбыцца ад нарады,
Ад праклятай вераўчыны?
Ўзьняўся гоман—ані рады,
Як у школе на басіны!

„Не чапай, Сымон, рукою!
Ў печ яе! у печ, заразу,
Падчапіўшы качаргою,
І спаліць усю адразу!“

Затрасло ва ўсіх паджылкі
Запакла у горле смага,
Як Сымон, узяўшы вілкі,
Нёс абору ў печ—адвага!

Ой ты, цемра і дурота!
З-за паршывае аборы,
Як халявы з тога бота,
Сталі самі чаратворы!

Калі вечарам дазналась
Пра знахарскую пацеху
Моладзь,—так нарагаталась,
Што живот балеў ад сьмеху!

ДЗЯК-ЗЛОДЗЕЙ

„У Халяўшчыне на кватэры селяніна
Васілеўскага жыў дзяк. Скончылася
тым, што ён упадабаў сялянскую жон-
ку і ўцёк з ёю“.

Ні папа, ні дзяка
Ня пускай на парог,
Бо яны мужыка
Згубяць зразу—дальбог!

У Халяўшчыне—вось!
Ў Васілеўскага дзяк
Спачуваць стаў чагось
Да кабеціны смак.

Як каровам ў абед
Яна цэбар нясе,
Дзяк за ёю усьлед
Свае кудлы трасе.

Або пойдзе на ток—
Як той чорт, ён і тут:
То ухопіць за бок,
То пацягне у кут.

„Ой, суседзе,—бяда,
Ня хлушу я табе,
Але жонку брыда
У цябе заграбе...“

„Не!“ сусед у адказ:
„Дзяк ня пойдзе на грэх!“
Хоць якраз ў гэты час
Лезла шыла у мех...

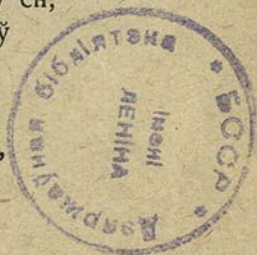
Цераз тыдзень ці два
Васілеўскі у лес
Пасьпяшаў па дрыва
І ад холаду чэз.

Ён рукой ў панарад:
„Э! забыўся кажух,
Трэ' вярнуцца назад,
А то вылезе дух“.

Як уздумаў—зрабіў:
Прыгуменьнем на двор.
Сьнег з лапцей абабіў
І у хату папёр.

Але раптам адтуль
З гвалтам выскачыў ён,
Быццам чорту папаў
Пад гарачы ражон,

Бо у хаце пустой
Не знайшоў кажуха,
Ні кабеціны той
Ні дзяка-трыбуха!

Ні папа, ні дзяка
Ня пускай на парог,
Бо яны мужыка
Згубяць зразу—дальбог!

СПРЭЧКА

З народных жартаў

Ой, кабеткі, мае кветкі,
Не сярдуйце на мяне,
Бо ад вашае суседкі
Ўжо дасталася сьпіне—
Як загрэе чапялой,
Разьвітаешся з душой!
Сам дзіўлюся болей добы,
Як застаўся я жывы...
Посьле гэтакай аздобы
Не загрэйце-ж мне і вы,
Бо і так ня чую ног,
Хоць вядзі мяне утрох!
У піўной за бочкай піва
Бог схапіў Пятра за лоб—
Папытаюся для дзіва,
За які такі патоп?
Што за спрэчка вышла ў вас?
Гаварэце зразу ў раз!
Бог і кажа мне пра спрэчку:
„Вось якая навіна—
Пётра ўзяўся—за авечку,
Я стаю—за барана...”

У каго мякчэй рука—
У кабет, ці ў мужыка?“
Дык чаго-ж вам так сварыцца?
Раду слухайце маю:
Аб заклад лепей пабіцца—
Дайце рукі разаб'ю!
Хто ні будзе у бядзе,
Але мне перападзе!
Па-маему, браце, стала
І пашлі з карчмы яны,
Хоць і добра іх хістала
Ў старану са стараны...
Ці авечка, ці баран—
Хто ва ўладзе—лепшы пан?
Бачаць Пётра з богам—хата,
Небагата, ўсюды гразь,
І папалі да Кандрата,
Ажно хата затраслась.
„Чаму жонкі ня відаць?“
„У шынок пашла гуляць!“
„Што-ж ты робіш, небарака?“
„Раскажу вам, як папу:
У папа была сабака,
А я сам раблю шчапу...
Толькі баба на парог—
Запалю ва ўсіх углох!“
Нашчапаў стары лучыны
І натыкаў цэлы рад...
„Вы з якой сюды прычыны?“
Запытаў старцоў Кандрат.

„Хочам тут заначаваць—
Ўладу ззаду распазнаць!
Ўжо лучыну ты растыкаў,
Дык пашоў-бы у шынок
І кабеціну паклікаў,
Або й проста прывалок“,
Кажа Пётра—„ў самы раз,
Пакарміла-б яна нас“.
„Падыходзіў я два разы,
Каб паклікаць да дзяцей,
Дык ня выцягнеш заразы
І абораю з лапцей...
Нос, як сьліва! Рукі ў бок!
І пашла у чортаў ськок!“
Пётра думае „папаўся
Так, як рак, я небарак“...
Бог сьмяяўся: „дачакаўся,
Як і трэба, будзе так!
Як зялёны агурок,
Аблуплю цябе, Пятрок!“
Хутка восьмая гадзіна—
Ўсё кабеціны няма...
Раптам пыхнула лучына...
Ой, дарма, дарма, дарма,
Ўжо брыдзе, брыдзе, брыдзе,
Пападзе і лебядзе!
Толькі ў хату уляцела,
Хоць ты з хаты уцякай:
Зашыпела, захрыпела,
Закрычала: „есьці дай!“

Галасок-жа, галасок—
Як пачуеш—дык наўцёк!
„Вось, нячыстая ты сіла,
Як ты есьці наварыў?“
Баба мужу як завыла—
Ён і сам усьлед завыў,
Бо увесь яму гаршчок
На лабаціну пацёк!
Пётра спаў ад хаты з краю,
Бог ляжаў каля сьцяны...
Ой, я знаю, знаю, знаю—
Лепш з якое стараны...
„Будзе кепска, калі так“,—
Думаў Пётра небарак...
„Што ня прыбрана падлога,
Каб цябе пабіў пярун!
Ля сьцяны чыя мярлога!“
Дзед завіўся, як уюн—
„Там, галубачка мая,
Буду спаць сягоньня я!“
„Што ты брэшаш? Бачу пяты;
Ты каго сюды пусьціў?
Мусяць бог табе пракляты
Сьвет анучаю засьціў?
Яны-ж могуць нас забіць
І дзяцей пасіраціць!
Мала ўсякае халеры
На зямельцы разьвялось?
На засовы трэба дзьверы,
Каб ня выпер нават лось!

Ня стрываю... не магу“...

І схапіла качаргу!

Яна біла, малаціла,
Як пшаніцу на таку,
Аж крыві вядро спусьціла
Недацёпе—мужыку.

„Замарылась... адпачну...

Дый нанова распачну!

Ой, ой, ой, ня утрываю,
Рукі чэшуцца, гараць...
Дам хоць гэтаму, што з краю,
Каб ня мог і з месца ўстаць—
Хай ня ходзіць жабраваць
І малых дзяцей пужаць!“

І Пятра зачаставала
Ўшыр, уздоўж і ўпапярок,
Аж сама бяз сіл упала...

„Як-жа чуешся, Пятрок?“

Пётра кажа—„уцякаць!“

Бог гаворыць—„пачакаць!“

„Можа ты баішся з краю?

Пад падолам цемнаты

Я з табою памяняюсь—

Пералазь пад сьценку ты!“

Бог заняў ад хаты бок,

Пад сьцяной ляжыць Пятрок...

Баба йзноў як закрычала:

„Дам і тому—ад сьцяны,

Бо яму і не папала

Ні з адное стараны“.

І давай лупіць таго--
Ці ўгадаеце—каго?
Вось якая вышла штука,
І які зрабіўся грэх...
Аднаму была—навука,
Для другога—сьмеху мех.
Ну, а мне—заўсёды прок,
Залатоўка за радок!

ВЫЛЕЧЫЛА

Каб яны ня ўбачылі сьвету,
Ні кавалачка хлеба, ні скваркі!
Бо квактухі-шаптухі знахаркі
Не адну маладзіцу-кабету
 Без часіны загналі ў магілу!
 На дзяцей-жа—ня хваціць і ліку,
 Пра калек—і казаць цераз сілу,
 Аж дрыжаць усе вёскі ад крыку!
Той бязвокі, другі з качарэжкай,
Трэці нема хістае рукамі,
Або землю матычыць даўбежкай—
Парабілі людзей жабракамі!
 Ой, вы шэпты—знахарскія лекі!
 І зімой, і вясной, і у леце
 Цераз вас жабракі і калекі
 Ходзяць з торбай і кіем па сьвеце!
Цераз вас і ўдава, і сіроты!
Цераз вас і труна і хаўтуры!
Не паб'е вас пярун, абармоты,
Так, каб мяса адстала ад скуры!
 Ах, чаму-ж вы, браточкі-сяляне,
 Жывяце у знахарскім палоне?
 Хай ён ў сьвеце навукі растане
 І у віры навекі затоне!

Вось паслухайце—толькі з увагай—
Да бацькоў зварачаюсь і матак,
Каб ня беглі за ўсякай брадзягай
І сваіх ня губілі дзіцятак!

На звычайную, мусіць, хваробу
Неяк раптам ў вадной маладзіцы
Захварэла дзіця і праз добу
Ня ўзяло ўжо матчынай цыцы.

Цераз ноч у агні запылала...

Усё горай і горай дзіцяці—

Ажно ў корчы зьвіваць яго стала!
Што-ж рабіць табе, бацька і маці?

Па маему—належыць нямнога:

Я-б параіў, як роднаму брату—

У бальніцу завезьці малога

Або фэльчара клікнуць у хату!

Распазналі-б з якое прычыны—

Мо' дзіця, як дзіця, перассала?

Ён-бы даў з той напарстак рыцыны

І пад вечар яно-б ачуняла...

Але дзе там? Як бобам у сьцену!

І дзядзькі, і бацькі адурнелі...

Разбудзілі дачушку Алену

І паслалі да бабкі Марцэлі—

Па вядомую ў вёсцы шаптуху,

Што гандлюе сьвятою вадою...

Бегла ведзьма старая бяз духу

І старою трасла барадою...

Як прыбегла—дзіцятка схапіла,

Ручніком яму ножкі зьвязала

І з гадзіну яго калаціла—
Каб ты пропадам, лухта, прапала!
Посьле вынесла з цёплае хаты
І у цэбар з халоднай вадою
Раз пятнаццаць, узяўшы за пяты,
Акунула нырцом—з галавою!
Ад такога лякарства адразу
Спруцянела дзіця без астатку,
І ня дыхнуўшы нават ні разу,
Павітала і бацьку і матку...
Заўтра зрана зьвінела сякера—
Дамавінку малому рабілі...
Праз дурную у знахарак веру
Бацьха з маткай дзіця пагубілі!
Ой, калі-ж гэта, добрыя людзі,
Сьвет загляне у наша ваконца?
І ў мазгі нам засьвеціць, і ў грудзі?
Бо мы гінем і згінем бяз сонца!

БЕЗ ПАПА.

У вёсцы—назваю Ячонкі—
Старым чынам—на дзевяты
Ў Шкурдзюка Лявона жонкі
Сын радзіўся—хоць у сваты!
Цераз тыдзень - два, ня болей,
Як належыцца па таксе,
Шкурдзюкі уласнай воляй
Запісалі сына ў „Загсе“.

І на гэтым дзела стала,
Хоць старая матка ў звычай
Па-даўнейшаму чакала,
Што Лявон папа пакліча:
„Ня хрысьціўшы-ж, не галзіцца!
Трэ' й вадзіца, трэ' й крапідла.
Бо інакш ня варт радзіцца,—
Як якое-небудзь быдла!

Ведзер з пяць патрэбна брагі,
Падсвінака на салому,
Каб было чаго ад смагі
Пасмактаць таму-другому,
Бо забрэшуць, калі мала—
Хай іх высмакча хвароба!“
Гэтак матка разважала,
Паглядаючы з-пад лоба...

Дзень... другі... Ніхто ні слова
Пра папа ня кажа старай...
З дзіцем возіцца сынова...
Маці ў хаце ходзіць хмарай...

На чацьверты—ня стрывала,
Вышла ў шэпты да суседкі,
І у вечар засьпявала:

„Што-ж вы думаеце, дзеткі?
Ўсё па ўсім? Папа ні ў хату?
Хай няхрышчаным дзіцятка
Узрастае ўровень тату,
Як якое „жыдзенятка“?

Вось дык сьвет настаў, мой божа!
Узялі ўладу недаваркі!“

Не сьцярпеў Лявон і кажа:
„Маці! годзе гэтай сваркі!

Вам, бацькі, мяне ня змусіць,
Бо папу ня дам я веры—
Ён у кожным слове хлусіць
І праз вокны, і праз дзьверы!

Ці-ж ён робіць па закону?
Веры ў бога сам ня мае!
І з мужыцкага загоны
Толькі жыта падграбае...

Ён нас вучыць—ня судзіцца
І лагодным быць бясконца,
І з пакрыўджаным мірыцца
У той-жа дзень, да змроку сонца...

Калі хто, з якога боку
Дзьмухане табе па вуху—

Падстаўляй адразу шчоку
Пад другую аплявуху
Або хто-нібудзь у полі
Абдзярэ цябе, як ліпку—
Не пярэч яму ніколі!
І капшук аддай і піпку!
Найважней—працуй да сьвету,
Хоць бяз солі, хоць бяз хлеба,
Бо душа твая за гэта,
Як па маслу, пойдзе ў неба!
Добра сьцэле—мякка сьцэле,
Але цьвёрда надта спаці
На паповінай пасьцелі...
Памяркуй сама ты, маці!
Папрабуй яму папасца...
Ў кіпцюрах сваіх, кудлаты,
Растрасе цябе, як трасца,
Дах і комін здыме з хаты!
Хай заблудзіць конь ў атаву...
Ці-ж даруе ён, харошы?
У папоўскую халяву
Шуфлем сып, Мікіта, грошы!
Бо іначай—перапіша,
Спанятуе ўсё да ніткі
І кадзідла так раздыша,
Што і гузік вырве з сьвіткі!
Чалавека—ня бывае?
Пахаваць прыходзіць жонцы...
Ён бяз літасьці спытае:
А рубель зьвініць ў машонцы?

Хай у тое ні крупінкi,
Рук няма за што зацяці.
І у хаце ні скарынкi
Для галоднага дзіцяці

Аблупі і зад і перад
Да шаснацатае скуру,
Бо ўсёроўна гэты верад
Так ня пойдзе пець хаўтуры!
А здавала-б, што ўдавіцы
Памагчы-б ён сам павінен,
Калі верыць у „пракімен“
І другія нябыліцы?!

Гэта сьведчыць толькі тое,
Што папу начхаць на бога
І на тое ўсё рабое,
Што ён радзіць для другога!“
Доўга так Лявон тлумачыў,
Мазгавіны рыхліў кніжкай
І усё, што чуў і бачыў,
Клаў у рот старым, як лыжкай...

Так давёў—ляпей ня трэба...

І бацькі казалі ўголас:

„Калі так, ня трэба неба,—

Хай зямля нам поўніць колас!“

З тэй пары у хаце згода,

Пра папа няма гаворкі...

Гэта—розум! Толькі шкода,

Што шаптухі, як вавёркі,

Скачуць ў вёсцы з пня на шула,

Мелюць ў ступе языкамі:

„Мая кумка! ці ты чула?
У Лявона-ж сын з рагамі!
Далібог—казала Тэкля,—
Што капытаў ёсьць прыкмета
І, як водзіцца у пекле,
Хвост да пят ад самай... гэтай...“
Проста брыдка за кабету!
Падурнелі бабы, мусіць?
Памялом заразу гэту
Трэба з нашай Беларусі!

ДЗЕ ПРАЎДА

Хто ня бачыў, як часамі
Нашы дзеці возьмуць карты
І будуць сабе самі
Хатку—проста не на жарты?

Не чапай—стаіць хаціна...
Але дзьмухні хоць-бы крыху—
Паляціць, як павуціна,
Ўся будовіна ад дыху!

Калі глянеш у куточак—
З нашай верай гэтак сама:
Гладка зьвязаны вяночак,
Ад Адама да Абрама!

Добра ўсюды—ва ўсе бокі,
А крані хоць чуць мазгамі,—
І усе твае прарокі
Дагары ляцяць нагамі:

Возьмем Коляды... У школе
Кожны чуў, калі вучыўся,
Як на Коляды ў стадоле
Віфляемскай нарадзіўся

Божы сын ад боскай маткі
І Язэпа з Назарэту,
Дзе спраўляў свае парадкі
Ірад—злодзей ўсяго сьвету...

Далей-болей нам читалі,
Як Хрыстос хадзіў па моры,
І за што яго расьпялі
Бяз усякага разбору!

Хоць і думалася крышку,
Ўсе мы верылі спачатку,
Покуль самі, ўзяўшы кніжку,
Ня зьмікіцілі загадку.

Каб другому не здавала,
Што Дзяркач зрабіўся хлусам,
Расказаў-бы вам ад мала,
Што было і як з Ёсусам.

Але гэта наастатак—
Будзе час на той нядзелі,
А сягоньня недахватак,
Ды і думкі аслабелі.

Падругое—немагчыма,
Бо апосталы ў тры цілі—
Глянць уласнымі вачыма—
Аж да нельгасьці налгалі.

Вось адзін—зматай ля вуса—
Піша, мусіць, не для зьдзеку,
Што бацькі-дзядзькі Ёсуса
Жылі плотніцтвам спрадвеку.

А другі апостал піша
На інакшую ўжо моду,
Што Хрыстос ня гэблем дыша,
Што ён царскага уроду!

Дзе-ж праўдзівая крыніца?
Ў Лукаша? Ў Мацьвея? Ў Яна?
Ці усё тут нябыліца
Пра „царэвіча Івана“?

ПОП-АБЖОРА

Пра папоў пісаў я многа,
А як глянеш—выйдзе мала...
Значыць—новая дарога:
Ну, кабылка, што прыстала!

Едзем проста у Паляны,
Азярычына пад бокам,
Натапырым свае вушы
І паглядзім шчырым вокам,

Адчыняй, Лукаш, вароты,
Ды ня бойся—з Менску госьці:
За пакорм грашмі заплацім,
Калі там якое штосьці.

Злез Лукаш старэнькі з печы,
Браму насыцеж: „Калі ласка,
Просім ў хату... Гэй, яешню
Прыпячы хутчэй, Параска!“

Стол засьцелены абрусам,
Чыста вымытыя лавы,
Сам Лукаш ў кашулі чыстай,
Стогадовы, але жвавы.

Адпалуднаваўшы разам,
Покуль стол прыбрала маці,
З Лукашом для адпачынку
Мы ўжо ўзьлезлі на палаці.

І вось тут мне давялося
Чуць уласнымі вушамі
Пра папоўскае абжорства...
Падзялюся-ж гэтым з вамі:

„Поп у нас такі абжора,
Што на сьвеце не знайсьці,
Самагонкі вып'е мора,
Зьесьць адразу тры куцьці:

Як разыдзецца кудлаты—
Пераверне ўсё сяло,
Сьцісьне жонку ў тры абхваты,
Як якое памяло!

Бо здароў, як чорт, бяз меры—
Далібог—я вам ня лгу:
З вушакамі вырве дзьверы,
Слуш сагне вам у дугу.

Калі ступіць дзе—адразу
Ходзіць ходырам зямля!
І ня дзіва: без адказу
Мог ён зьесьці хоць цяля,
Дай авечку—пойдзе клінам!
З тварагом аладак стус—
Перамеле блін за блінам!
Хай жывот, як той гарбуз,

Хай на лоб вылазяць вочы—
І тады не аддыхне:

Будзе жорці аж да ночы,
А ня лезе—пальцам пхне!

Вось дык поп! Такія стравы
Не падолеў-бы япрук!

Трэ' мець кішкі, як халявы,
З торбу добрую кіндзюк!

Але ўсё—гавораць—мае
На зямельцы свой канец:

Ліха нейкае спаткае,
І глядзіш—гатоў капец!

Так і тут. У фэст, на Яна
Ў Азярычыне у нас
Поп служыў абедню зрана
І сьпяваў, як рыжы бас.

Пападзьдзя—папу падмога:
Алялюіла, як дзяк,
А малілася-ж нямнога:
Дзьве кабеты і жабрак.

Па абедні, як вядзецца,
Поп пашоў да Міхася:
Носам чуў, што там пячэцца
Не адно ўжо парася!

Гаспадар баклагу з пуні...
З пападзьдзёю поп у кутку,
Аж на стол пусьцілі сьлюні,
Быццам пчолкі на мядку!

Гаспадыня-ж цягне з печы
Чуць ня дзесяць скаварод:
Тут усё, што чалавечы
Розум выдумаў за год!

Парасят—бадай—чатыры,
Два задкі ад бараноў,
Кілбасы бяз ліку-меры
І капы са дзьве бліноў,

Збан сьмятаны, дзежка сала,
Міса масла, твораг, сыр—
Словам, ўсё, што назьбірала...
Поп разьдзьмуўся, як пухір,

І прыняўся з воўчым смакам:
Круціць-верціць, меле-мне!
Ў Міхася пабеглі ракам
Аж мурашкі па сьпіне.

Праз якое паўгадзіны—
Вось кудлатая брыда!—
Ад бараніцы, сьвініны
Ня было ўжо і сьляда.

Поп, як смоўж, гарэлку шклянкай
Ўжо глытаў ў дзесяты пот,
Покуль раптам, як маланкай,
Не схапіўся за живот.

„Дайце раду—паміраю!
Ой, ратуйце: лопне брух!
Сьмерць мая прыходзіць—знаю:
Цераз горла лезе дух!“

Пападзэдзя, як мел той, стала...
Дактароў тут ня было:
Драў Міхась па канавала
У суседняе сяло.

Канавал ня даўся дзіву
(Быў ён родам з-пад Міра),—
Узяў адразу леватыву
І рыцыны з паўвядра.

Беглі—проста аж курэла!
Ў хаце быў праўдзівы сход,
Грамада сялян гудзела—
Цешыў іх стары Хвядот:

„Гэтай прорве—хай—ня шкодзіць!
Што? прышпіліў страшны суд?“
Поп вачыма толькі водзіць,
Як апушаны вярблюд...

У гарляк усю да кроплі
Льлюць рыцыну—ня ідзе!
І цячэ, як тыя соплі,
У папа па барадзе...

Канавал—з другога боку—
Што за трасца? Хоць ты рэж—
Ой, лягчэй скасіць валоку!
Леватывы не ваб'еш!

Мусіць цэглаю зарвала
У папоўскім, у мяшку!
Мчы, Міхась—бо рады мала—
Па пажарную кішку.

Прывязьлі кішку... Дзьве бочкі,
Густа мыленай вады
І да самай цёмнай ночкі
Гналі жужалем „туды“.

Стаў расьці живот, як вата...
Посьле раптам—зразу—бух!
Быццам стрэльнула гармата
І—ў шматы увесь трыбух!

Грамадзяне з перабуду
Хто у дзьверы, хто ў вакно...
Што далей было—ня буду
Гаварыць, скажу адно:

Што на вуліцы—ня кпіны—
Кожны доўга сьвітку трос,
І ва ўсіх—не бяз прычыны!
Ў бок служыў чамусьці нос...

Вось і ўсё! Сьцялі, Мар'яна!“—
Загадаў дачцы Лукаш:
„Спаць пара. Ужо ня рана—
Заўтра трэба на кірмаш“...

Ўсіх, хто гэта прачытае,
Я бяз хітрасьці прашу,
Хай падзяку спачувае
Толькі к дзеду Лукашу.

СВЯТАЯ АГАТКА

З нязнага аўтара

Даўно ужо я гэта чуў
Ад старага Кандрата,
Што ў Менску некалі жыла
Бязродная Агата.

Любіла піць, хлусіць, гуляць—
Усе аблуды знала,
І, як цыган, па дваццаць пяць
Хлапцоў у дзень мяняла.

Сказаць, каб пекная была—
Ня скажа вам поэта,
А проста так, як і усе,—
Звычайная кабета.

Глытаўшы неяк чарнасьліў,
Яна чагось злавала,—
Завязла костка ў гарляку,
І вось—яе ня стала.

Яна ад злосьці аж раўла
І лаялась бяз конца,
Але дарма, бо ўжо душа
Ляцела каля сонца.

За сонцам быў, вядома, рай—
Вароты сярод плоту.
Агата зразу кулаком
І грукнула ў вароты.

„Што за халера там крычыць?
Хто спаць сьвятым мяшае
І бязупынным языком
Усіх, як сука, лае?“

Адам азваўся цераз сон:
„Няма тут свата-брата!“
— Я,—чуе бабскі голас ён,—
Я—бедная Агата!

Пусьці, Адамка, адчыняй
Хутчэй! Ня маю часу!
Адам крычыць; „Са мною ты
Ня зварыш піва-квасу!“

Ідзі, ідзі сабе туды,
Адкуль прышла, кабетка,
Бо непатрэбна у раі,
Як ты, такая кветка“.

Агату раптам затрасло:
— Замоўкні там, паскуда!
Скажы, чым лепш ты за мяне,
Найпершая аблуда?

Калі-б ты Евы не чапаў,
Усе-б бяды ня мелі,
Калі-б ты яблычка ня жор,
І мы-б яго ня елі!

Зарвала, гліняны гаршчок!
Ня будзеш агрызацца?—
Адам сагнуўся у кручок
І стаў, як кот, плявацца.

У падмогу выперся Якуб:
„Пашла ты, лярва, ў воду,
Бо ашуканцам і хлусам
Няма да раю ўходу“.

Агата спуску не дае:
— Чаго ты брэшаш з дуру,
Калі ты сам сюды папаў,
Чужую ўздзеўшы скуру,

Сьяляпога бацьку ашукаў
І брата... Што, папаўся?—
Якуб аглоблі павярнуў
Ад брамы і схаваўся.

Ахвота Ною падышла
За тога заступіцца...
Але Агата не дала
І роту расчыніцца.

— Каго я бачу, ай-яй-яй!
Чаго ты тут, пачвара?
Няўжо-ж патрэбна у раі
З чырвоным носам хара?

Прыпамятай, стары капшук,
Як раз ты насьвістаўся,
Што сын твой Хам гадзіны дзьве
Ад сьмеху аж качаўся.—

Старэнькі Ной ад гэтых слоў
Зачырванеўся макам
І, засаромлены, хутчэй
Узад падаўся ракам.

„Што за кадук, за трасца тут?“
Юдыфа ўжо спытала.
— Няўжо і ты залезла ў рай,
Што голавы сьцінала?—

Агата кінула ў адказ.
Юдыфа затраслася
І, пабялеўшая, як мел,
Ў старонку падалася.

Свае тры грошы цар Давід
Уперці вылез к браме
І лаяць стаў Агату ён,
Як баба бабу ў краме:

„Халера, сьцержва! Каб цябе
Маланка запаліла!
Чаго ты лезеш, як слата,
Аблезлая кабыла?“

Агата й броўю не вядзе:
— Чаго так разьзяўляцца?
Была-б я Урыніхай,—ты
Ня стаў-бы агрызацца!—

Схапіўся тут і Салямон:
„Шалёная кабета!
Хто ня стрымаў сьвяты закон,
Таму ня ўбачыць сьвету!“

Агата сыпле, як гарох:
— Ўсясьветны грахаводнік!
Ты колькі жонак перабраў,
А стаў, глядзі,—угоднік!

Разумны ты, а помніш, сам
Ад бога адракаўся
І перад ідалам тры дні
Маліўся і хістаўся.—

Іона збоку падышоў,
З Агатай стаў спрачацца.
Яна адразу і ў яго
Знайшла за што узяцца.

— Адкуль узяўся ты, прарок?—
І форсу дзе набраўся?
Прыпомні лепей, галубок,
Як кіт табой бляваўся;

Ня горш, як ты, і я сама-ж!—
Іона адчапіўся.
За ім усьлед сьвяты Тамаш
З Агатаю схапіўся.

„Я верыць, брат, даўно прывык
І вераць усе бяз спрэчкі,
Што бабскі трэплецца язык,
Як хвост у тэй авечкі“.

— Вядома! звычай маеш ты
Дурных паслухаць моваў! •
Але чаму ты, лысы чорт,
У раны пальцы соваў?—

За Тамашом і Мікалай
На бедную Агату
Пачаў нагамі тупацець
На ўсю сьвятую хату:
„Паскуда, шлюха! Вон адсюль,
Гані яе, скаціну,
А то у нос натычу дуль
І ў пекла зараз скіну“.
— Ай-ей, Мікола! Ня пужай,
Мяне ты крыеш шлюхай...
Глядзі—яшчэ не пачастуй,
Як Ару, аплявухай!
Сваю ты ласку паказаў.
Калі у людным зборы
Яму ты ў морду надаваў
За ерась на саборы.—
Ніхто ня здолеў рады даць
І ўжо чарга настала
Хрысту самому падыйсьці,
Бо ўсе сьвятыя—драла!
Хрыстос ня доўга разважаў
І без далёкіх спрэчак
У рай Агату упусьціў
І пасадзіў ў запечак.

* * *

Дык вось, мае сябры-браткі,
Якая вышла справа.
На гэтым скончаны радкі...
Сьвятой Агаце—слава!

ВАЎКІ Ў АВЕЧАЙ СКУРЫ

Ня раз ужо гэта
Пісала газета,
А горад і вёска
Напэўна читалі—
Папы і знахаркі
Бяз грошай і чаркі
Ня ступяць ні кроку,
Ня пройдуць ні цалі...

За ўсякую ласку,
Вадзіцу і казку,
Малітвы і шэпты
Падзякаваць трэба:
Сатнягай ячак,
Капой перапечак,
Вядзёркам адгону,
Буханкаю хлеба...

Заплаціш—і толькі;
Карысьці ніколькі!
Як здохламу пуга—
Ад чорта і бога!

Махлярства і штука,
Хлусьня і ашука,
І болей нічога,
Нічога, нічога!

Здаецца пара-бы,
Каб нават і бабы
Уцямілі гэта
І з хат чапялою
Прагналі у карак
Папоў і знахарак
З вярбою, вадою
І іншай брыдою!

Аж не! ў мазгавіны
Да гэтай хвіліны
Мусябыць яшчэ
Не заглянула сонца:
Жывуць забабоны,
Залом і праклёны
І цемра ўлазіць
Да нас праз ваконца...

Ці сьмерць, ці радзіны,
Вясельле, хрысьціны,
Уходзіны, сьвята—
Сялянскія лавы
Ня пройдуць ніколі
Бяз хлеба і солі
Для чортавай зграі
І боскай аравы!

З дзіравай кішэні,
З апошняе жмені
Ў папоўскую торбу
Рублі і двузлоткі
Плывуць, як крыніца,
Ад Тэклі і Ёрыца,
Ад бабкі і дзеда,
Ад дзядзькі і цёткі.

Сыны без сарочки.
І зрэбная ў дочкі—
Хоць пралі і ткалі
І зіму, і лета...
Украдкай ад мужа
Змаглёваны кужаль
На Сёмуху ў цэркву
Занесла кабета...

Як зваляцца порткі,
Ці вылязуць форткі—
„А дзе-ж гэта кужаль?“
Спытае Мікіта.
Заверціцца баба—
Аж зробіцца слаба:
„Дык я-ж падаслала
Папу пад капыта!“

А поп не завала:
Бяры, што папала!
З-пад ног і у хату,—
Прыдасца, нябога!

На мех ці на торбу,
Каб з нашага-ж горбу
Зьбіраць на каляды
„Ахвяры для бога“.

А часам у хаце
Навыварат, браце!
Пабожны мужчына:
Ні многа ні мала:
Цягае таксама
У папоўскую краму
З кадушачкі жыта,
З кубельчыка сала.

Было і бывае!
Жанчына спытае:
„Скажы мне, Мікіта,—
Ня знаю, што знача?
Куды гэта сала
З паўпуда патала?
Два тыдні ня елі,
А ў кубле—нястача?“

Папаўся Мікіта:
Рабіў шыта-крыта,
А жонка злавіла
Ураз небараку:
„Куды? Я намедні
Папу па абедні
За душачкі змарлых
Занёс у падзяку!“

Мо' хто не паверыць
І зубы ашчэрыць:
„Пра леташні сьнег,
Успамінаў ня трэба!
Калісьці бывала,
Што поп абірала—
Цяпер-жа ён лас
І кавалачкам хлеба!

Што дасьць, калі ласка,
Якуб ці Параска—
Ён возьме з падзякай,
Бяз торгу і крыку:
„Дай болей“—ня скажа,
Паклоніцца—ляжа!
Пашло духавенства
Інакшага ліку!“

Ня першае лета
Я ведаю гэта:
Ваўкі у авечую
Строяцца скуру,
Каб ласачкай душу
Абтрэсьці, як грушу—
За сорок гадкоў
Я пазнаў іх натуру!

Бяз царскай кароны
Няма абароны—
Другія часы
У Краіне Свабоды:

Інакшыя людзі—
Ня возьмеш за грудзі,
Як гэта было
Ў паднявольныя годы!

А дай толькі ўладу—
Намолішся ззаду.
Ня знойдзеш прытулку
Ні ў лесе, ні ў садзе—
І з пеклам і з раем
Старым абычаем
Усёй чацьвярнёю
На шыю ўсьсядзе.

Цяпер ён ня ласы
На нашы кілбасы,—
А толькі ўсё гэта,
Браточки, няшчыра!
Гаворачы з вамі,
За пазухай камень
Заўсёды трымае
„Сьвятая праныра“...

Пакуль да аброці,
Ня чорна у роце!
А зловіць падманай
Каня у вуздэчку,—
Вярхом—і паедзе!
Ня раз, мой суседзе,
Прыймалі мы воўка
За тую авечку.

Ні ў лесе, ні ў полі—
Ня верце ніколі,
Бо воўк свае воўчай
Ня зьменіць пароды!
Пара ўжо у карак
Папоў і знахарак
З Краіны Саветаў
Прагнаць назаўсёды!

Бел. аддсея
Дугамат.

196

80000003 1209 18

Бел.

1994 г.

